

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ ΕΚ ΔΩΔΩΝΗΣ

ΥΠΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Ὀλίγα σχετικῶς ἐπιγραφικὰ κείμενα διαφωτίζοντα τὴν σκοτεινὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου μᾶς ἔδωκεν ἡ Δωδώνη κατὰ τὴν μετὰ τὸν Καραπάνον δευτέραν ἐξερεύνησιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ ἐξῆς. Διὰ τοῦτο κάθε νέον προστιθέμενον εἶναι ἀγαπητὸν καὶ πολῦτιμον καὶ μάλιστα ὡς τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν, πρῶτον διότι εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ἐπὶ λίθου ἑλληνικὸν κείμενον ἐξ Ἡπείρου¹, δεύτερον διότι μᾶς παρέχει νέα στοιχεῖα τῆς πολιτείας τῶν Μολοσσῶν καὶ τέλος διότι μᾶς κάμνει γνωστὰ τὰ ὀνόματα νέων ἠπειρωτικῶν φύλων ἀγνώστων μέχρι τοῦδε.

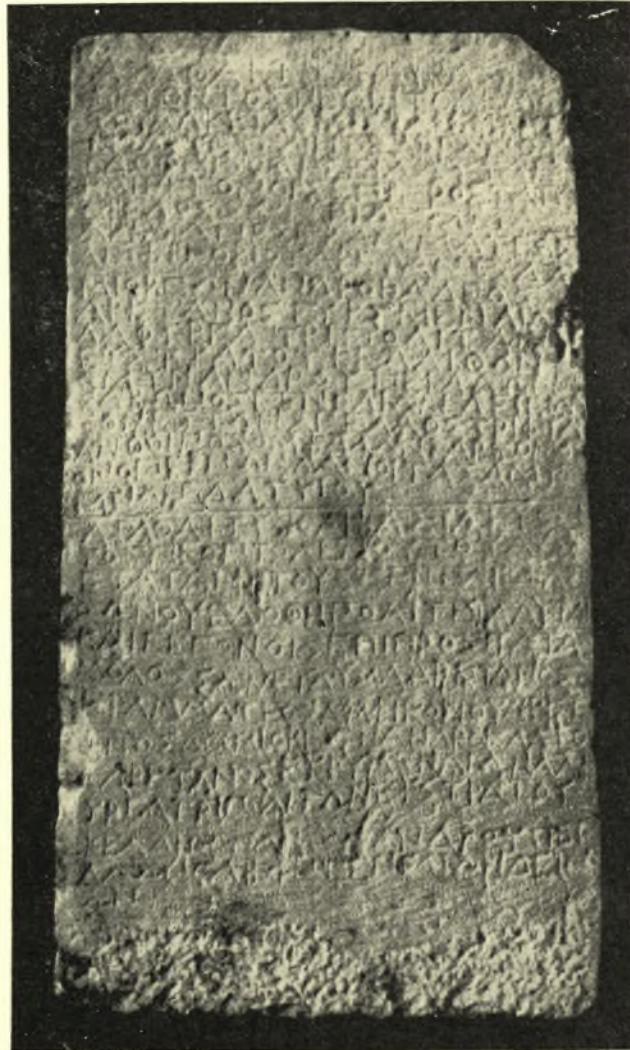
Καθαρίζοντες τὸ θέρους τοῦ 1953 τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ δυτικοῦ τοίχου, περὶ τὸ μέσον, τοῦ μεγάλου τετραγώνου κτηρίου, τοῦ εὑρισκομένου ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τοῦ συγκροτήματος τῶν ἐρειπίων τῆς Δωδώνης, εὑρομεν μίαν ἐπιμήκη ἐνεπίγραφον πλάκα λοξῶς ἀνακεκλιμένην ἐπὶ τοῦ τοίχου τούτου. Καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κτηρίου τούτου παρατηρήθησαν πολλαὶ βάσεις (ἐξ τοῦλάχιστον) μὲ ὀρθογωνίους ἐκβαθύνσεις, ὅπου θὰ ἦσαν ἐμπεπηγμέναι τοιαῦται πλάκες μετ' ἐπιγραφῶν ἢ ἀναγλύφων. Οὐδεμία ὁμως τῶν βάσεων τούτων ἔχει τὰς διαστάσεις τὰς ἀρμοζούσας εἰς τὴν ἡμετέραν πλάκα. Ἄλλ' ἡ παρουσία αὐτῶν ἐνταῦθα καὶ ἡ εὔρεσις ἄλλης παρεμφεροῦς ἐπιγραφῆς ἔξω αὐτοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων ΒΑ., ὑποβάλλουν τὴν βάσιμον ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἐπισημὸν τινὸς οἰκοδομήματος, ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ ιδρῶνται τοιαῦτα ἐπίσημα ἔγγραφα. Πρὸς τούτοις καὶ ἄλλοι λόγοι ἐξ ἀνασκαφικῶν παρατηρήσεων μὲ φέρουν νὰ ταυτίσω τὸ μέγα τοῦτο κτήριο πρὸς τὴν ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ ΠΟΛΥΒΙΟΥ² «ἱερὰν οἰκίαν» ἐπιφυλασσόμενος νὰ ὑποστηρίξω τὴν γνώμην ταύτην ἐκτενέστερον εἰς προσεχῆ δημοσίευσιν.

Ἡ ὀρθογώνιος αὕτη πλάξ (εἰκ 1) εἶναι ἐξ ἀββεστολίθου καὶ ἔχει ὕψ. 0,76, πλάτ. ἄνω 0,385 καὶ κάτω 0,42, πάχος δὲ 0,15. Παρουσιάζει ἐλαφρὰς βλάβας εἰς τινὰ σημεῖα: κατὰ τὴν ἄνω δεξιὰν γωνίαν, ἣτις ἔχει ἀποκοπῆ, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 11^{ου} στίχου τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἀριστερῶν τοῦ 27^{ου} καὶ 28^{ου} στίχου, τῶν ὁποίων ἀπελεπίσθη ἐν γράμμα. Πρέπει τέλος νὰ σημειωθῆ ὅτι τοῦ τρίτου στίχου μετὰ τὸ ἔνατον γράμμα ἔχουν ἀποξεσθῆ διὰ σφύρας τὰ λοιπὰ γράμματα, ὡς καὶ τὰ πρῶτα δώδεκα

¹ Ἡ ἐκ Ταϊνάρου ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή: *Αἰσχρίων Ἀπειρώτας* κτλ. τοῦ ἔτους 427/6 SGDI, 4592, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ λέξις Ἀπειρώτας δὲν ἔχει ἐθνογραφικὴν σημα-

σίαν (βλ. FRANKÉ, *Alt-Epirus und das Königtum der Molosser*, 1955, σ. 9), δὲν προέρχεται ἐξ Ἡπείρου. 2 IV, 67, 4.

γράμματα τοῦ ἐπομένου τετάρτου στίχου καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐχαράχθησαν τὰ νῦν σωζόμενα ΦΙΛΙΞΤΑΙ ΤΑ ΑΝΤΙΜΑΧΟΥ ΓΥΝΑΙΚΙ. Εἶναι προφανές ὅτι εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ἦτο πρότερον χαραγμένον ἄλλο ὄνομα, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον ἀποξεσθέν, ἴσως ἕνεκα λάθους τινός. Πάντως καὶ ἡ φέρουσα τὸ διαγραφέν ὄνομα κατήγετο ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Ἄρ-

Εἰκ. 1. Ἐπιγραφή Νεοπολέμου τοῦ Ἄλκετα.

ρώνου, ἀγνώστου, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εἶναι ἐξ ὑπαρχῆς ἐπὶ τῆς πλακὸς χαραγμένον.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς πλακὸς ἔχει ἐπιμελῶς λειανθῆ πλὴν τοῦ κατωτάτου τμήματος ὕψ. 0,07, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀφεθῆ ἀδρῶς ἡμίεργον πρὸς ἐνθεσιν ἐντὸς ἐμβαθύνσεως βάσεως, ὡς ἐλέχθη ἄνωτέρω.

Ἡ ἐπιγραφή ἀρχίζει εἰς ἀπόστασιν 0,025 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς καὶ βαίνει μέχρι τοῦ μέσου περίπου (0,36 μ.) τῆς πλακὸς, ὅπου ἔχει χαραχθῆ κατὰ πλάτος ὀριζοντία γραμμὴ χωρίζουσα τὴν πλάκα εἰς δύο τμήματα, τῶν ὁποίων ἕκαστον ἔχει ἰδίαν ἐπιγραφὴν τοῦ

αὐτοῦ σχεδὸν περιεχομένου καὶ περιλαμβάνει τὸ μὲν πρῶτον δέκα ἑννέα στίχους, τὸ δὲ δεύτερον δέκα τρεῖς. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων ποικίλλει ἀπὸ 0,011 μ. μέχρι 0,017 μ., ὁ πρῶτος ὅμως στίχος ἔχει τὰ μεγαλύτερα γράμματα.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ἓν μεταγραφῆ ὡς ἑξῆς:

<p>ΑΓΑΘΑΙΤΥΧΑΙΒΑΣΙ ΛΕΥΟΝΤΟΣΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥΑΛΚΕΤΑΦΙΛΙΣΤΑΙΤΑΙΑΝΤΙ ΜΑΧΟΥΓΥΝΑΙΚΙΕΞΑΡΡΩΝΟΥ 5 ΕΔΟΘΗΠΟΛΙΤΕΙΑΑΥΤΑΙ ΚΑΙΕΚΓΟΝΟΙΣΕΠΙΠΡΟΣΤΑΤΑ ΜΟΛΟΣΣΩΝΕΙΔΥΜΜΑ ΑΡΚΤΑΝΟΣΓΡΑΜΜΑΤΕΟΣ ΑΜΦΙΚΟΡΙΟΥΑΡΚΤΑΝΟΣΔΑ 10 ΜΙΟΡΓΩΝΑΝΔΡΟΚΑΔΕΟΣ ΑΡΚΤΑΝΟΣΕΥΡΥΜΕΝΑΙΩΝ ΛΑΦΥΡΓΑΤΡΙΠΟΛΙΤΑΝ ΕΥΣΤΡΑΤΟΥΚΕΛΑΙΘΩΝ ΑΜΥΝΑΝΔΡΟΥΓΕΙΑΛΩΝ 15 ΣΑΒΩΝΟΣΓΕΝΦΑΙΩΝΔΕΙΝΩΝ ΕΟΝΕΣΤΩΝΑΓΕΛΛΟΣΤΡΙΦΥΛ ΑΝΘΟΙΝΟΣΟΜΦΑΛΩΝΚΑΡΤΟΜΟΣ ΟΝΟΠΕΡΝΩΝΔΑΜΟΙΤΑΣΑΜΥ ΜΝΩΝΔΑΤΥΙΟΥ</p>	<p><i>Ἄγαθᾶ τύχα. Βασι- λεύοντος Νεοπτολέμου τοῦ Ἀλκέτα Φιλίστα τῆ Ἀντι- μάχου γυναικὶ ἐξ Ἀρρώνου 5 ἐδόθη πολιτεία, αὐτᾶ καὶ ἐγγόνους, ἐπὶ προστάτα Μολοσσῶν Εἰδύμμα Ἄρκτανος, γραμματέος Ἀμφικορίου Ἀρκτᾶνος, δα- 10 μοργῶν Ἀνδροκάδεος Ἀρκτᾶνος Εὐρυμεναίων, Λαφύργα Τριπολιτᾶν, Εὐστράτου Κελαίδων, Ἀμνάνδρου Πειάλων, 15 Σάβωνος Γενοαίων, Δείνων Ἐονεσιῶν, Ἀγέλαος Τριφυλ- ᾶν, Θεῖνος Ὀμφάλων, Κάρτομος Ὀνοπέρων, Δαμοίτας Ἀμύ- μων, Δατύιου.</i></p>
<p>20 ΑΓΑΘΑΙΤΥΧΑΙΒΑΣΙΛΕΥΟΝ ΤΟΣ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ ΑΛΚ ΕΤΑΦΙΝΤΟΥΣΓΕΝΕΑΙΕΞΑΡ ΡΩΝΟΥΕΔΟΘΗΠΟΛΙΤΕΙΑΑΥΤΑΙ ΚΑΙΕΓΓΟΝΟΙΣΕΠΙΠΡΟΣΤΑΤΑ 25 ΜΟΛΟΣΣΩΝΕΙΔΥΜΜΑΑΡΚΤΑΝΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΟΣΑΜΦΙΚΟΡΙΟΥΑΡΚΤ Α]ΝΟΣΔΑΜΙΟΡΓΩΝΑΝΔΡΟΚΑΔΕΟ Σ]ΑΡΚΤΑΝΟΣΕΥΡΥΜΕΝΑΙΩΝΛΑΦ ΥΡΓΑΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝΕΥΣΤΡΑΤΟΥ 30 ΚΕΛΑΙΘΩΝΑΜΥΝΑΝΔΡΟΥΓΕΙ ΑΛΩΝΣΑΒΩΝΓΕΝΦΑΙΩΝΔΕΙΝ ΩΝ</p>	<p><i>Ἄγαθᾶ τύχα. Βασιλεύον- τος Νεοπτολέμου τοῦ Ἀλκ- έτα Φιντοῦς γενεᾷ ἐξ Ἀρ- ρώνου ἐδόθη πολιτεία, αὐτᾶ καὶ ἐγγόνους, ἐπὶ προστάτα 25 Μολοσσῶν Εἰδύμμα Ἀρκτᾶνος, γραμματέος Ἀμφικορίου Ἀρκτ- ᾶ]νος, δαμοργῶν Ἀνδροκάδεο- ς] Ἀρκτᾶνος Εὐρυμεναίων, Λαφ- ύργα Τριπολιτῶν, Εὐστράτου 30 Κελαίδων, Ἀμνάνδρου Πει- άλων, Σάβων Γενφαίων, Δείν- ων.</i></p>

Ἡ ἀνάγνωσις δὲν παρουσιάζει δυσχερείας· θὰ σημειώσω ὅμως μερικὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, διότι ἡ φωτογραφία δὲν εἶναι ἀρκετὰ σαφής. Τὸ Β εἶναι στενόμακρον, τοῦ Ε ἡ μεσαία κεραία εἶναι βραχυτέρα τῶν ἄλλων παραλλήλων τῆς. Τὸ Θ καὶ τὸ Ο εἶναι μικρότερα τῶν ἄλλων γραμμάτων, τὸ Ι ὑψηλότερον, τὸ Μ μὲ ἀνοικτὰ πρὸς τὰ πλάγια τὰ σκέλη. Τοῦ Ν ἡ κάτω γωνία εἶναι συνήθως ὑψηλότερον σχηματισμένη, τὸ Ξ ἔχει τὴν μεσαίαν ὀριζοντίαν κεραίαν βραχυτέραν, τὸ Γ εἶναι εὐρὺ μὲ τὴν δεξιάν κεραίαν βραχυτέραν, τὸ Σ ἔχει ἀνοικτὰ καὶ λοξὰ τὰ σκέλη, τὸ Ω εἶναι ἀνοικτὸν κάτω τῶν καμπύλων καὶ τὰ ὀριζόντια σκέλη ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω λοξά.

Πρόκειται περί δύο ψηφισμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον παρέχει πολιτείαν δηλ. πολιτικά δικαιώματα εἰς τὴν Φιλίσταν, σύζυγον τοῦ Ἀντιμάχου, καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῆς, τὸ δὲ δεύτερον, χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ πρώτου διὰ γραμμῆς ἐπὶ τῆς πλακός, ἐπίσης παρέχει πολιτικά δικαιώματα εἰς τὴν Φιντῶ καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῆς. Καὶ τὰ δύο ψηφίσματα ἐγένοντο ταυτοχρόνως καὶ ἐχαράχθησαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλακός κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν ἦτο βασιλεὺς ὁ Νεοπτόλεμος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλκεία καὶ προστάτης τῶν Μολοσσῶν ὁ Εἰδύμμας, γραμματεὺς ὁ Ἀμφικόριος καὶ δημιουργοὶ ἕνδεκα. Εἰς τὸ δεύτερον ὁμως ψήφισμα δὲν ἀναγράφονται ὅλοι οἱ ἐν τῷ πρώτῳ ἀναφερόμενοι δημιουργοί, ἀλλὰ μόνον ἕξ. Πρὸς τούτους, ἐνῶ ἐν τῷ πρώτῳ ψηφίσματι οἱ πέντε πρῶτοι δημιουργοὶ ἀναγράφονται κανονικῶς διὰ τῆς προθέσεως ἐπὶ καὶ γενικῆς, οἱ ἐπόμενοι πέντε τίθενται ἀπλῶς κατ' ὀνομαστικὴν καὶ ἐνῶ ὁ προστάτης, ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ πέντε πρῶτοι δημιουργοὶ ἀκολουθοῦνται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ φύλου, εἰς ὃ ἀνήκουν, ὁ ἐνδέκατος, ὁ καὶ τελευταῖος, ὅχι μόνον δὲν ἔχει φυλετικὸν ὄνομα, ἀλλὰ φέρεται καὶ κατὰ γενικὴν, ὡσὰν νὰ ἐπανερχεται ὁ χαρακτὴς εἰς τὴν γενικὴν τῶν πρώτων.

Εἰς τὸ δεύτερον πάλιν ψήφισμα, τὸ σχεδὸν πανομοιότυπον τοῦ πρώτου, ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ ὀνόματα κατὰ σειρὰν καὶ κατὰ γενικὴν μετὰ τῆς ἐπὶ μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου δημιουργοῦ, ὁ πέμπτος ἀναφέρεται κατ' ὀνομαστικὴν μετὰ τοῦ φυλετικοῦ τοῦ ὀνόματος, ὁ δὲ ἕκτος μόνος κατ' ὀνομαστικὴν καὶ ἄνευ τοῦ φυλετικοῦ τοῦ ὀνόματος. Καὶ ἄλλαι ὁμως ἀνωμαλίες παρατηροῦνται: ὁ πρῶτος δημιουργός, ὁ Ἀνδροκάδης, μετὰ τὸ φυλετικὸν ὄνομα τοῦ Ἀρκιᾶνος προσδιορίζεται πρὸς τούτους καὶ διὰ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς ἐκ τῶν Εὐρυμενῶν ὡς Εὐρυμεναῖος. Πάντες οἱ λοιποὶ, ὡς καὶ ὁ προστάτης καὶ ὁ γραμματεὺς, χαρακτηρίζονται μόνον διὰ τοῦ φυλετικοῦ ὀνόματος μετὰ τὴν διαφορὰν πάλιν ὅτι τοῦ μὲν προστάτου, τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ πρώτου δημιουργοῦ τοῦτο ἐκφέρεται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμός, ἐνῶ τῶν ὑπολοίπων εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ (Τριπολιτᾶν, Κελαίθων κτλ.), τὸ ὅποιον ἄλλως ἀπαντᾷ ἐν ταῖς ἡπειρωτικαῖς ἐπιγραφαῖς. Βλέπε πρὸς τούτους τὴν διάφορον γραφὴν τῆς αὐτῆς λέξεως: στίχ. 15: *ΓενῚαίων* καὶ στίχ. 31: *ΓενῚαίων*, ὅπου ἐν τῇ πρώτῃ ὁ χαρακτὴς ἔταλαντεύθη νὰ γράψῃ *Γ* ἢ *Ο* καὶ ἐχάραξε καὶ τὰ δύο, ἐνῶ ἐν τῇ δευτέρῃ προετίμησε τὸ *Γ*, στίχ. 6: *ἐγγόνιοις* καὶ στίχ. 24: *ἐγγόνιοις*, ὡς καὶ τὴν διάφορον ὀρθογραφίαν: στίχ. 7: *Εἰδύμμα* καὶ στίχ. 25 *Εἰδύμμα*. Τὸ *ξ* τοῦ δημιουργοῦ Σάβωνος ἐν τῷ δευτέρῳ ψηφίσματι γράφεται κατὰ τὴν «ἐπισεσυρμένην» γραφὴν *С*. Ἐὰς προστεθῆ ὅτι εἰς τὸ ψήφισμα τοῦτο λέγεται ὅτι ἐδόθη πολιτεία «*Φιντοῦς γενεᾶ*», ὅπερ κατωτέρω ἐπαναλαμβάνεται «*καὶ ἐγγόνιοις*». Προβλ. καὶ τὸ ἀνακόλουθον ἐν τῇ συντάξει ἐν *CARAP. XXVII, 3=SGDI, 1335: Κτήσων εὐεργέτας ἐ[ὼν διατελεῖ ἰσο]πολιτείαν Κτήσ[ωνι δόμεν καὶ] γενεᾶ* (NILSSON, Studien zur Geschichte des alten Epeiros σ. 60 σημ. 3). Σημείωσον τέλος ὅτι, ἐνῶ ἐπικρατεῖ γενικῶς ἡ δωρικὴ διάλεκτος, ἀπαντᾷ καὶ ὁ ἄττικὸς τύπος: *Τριπολιτῶν* τοῦ δευτέρου ψηφίσματος ἀντὶ *Τριπολιτᾶν* ἐν τῷ πρώτῳ.

Αἱ ἀνωμαλίες αὗται δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν γλωσσικὴν ἕνδειαν τοῦ συντάξαντος τὰ ψηφίσματα καὶ τοῦ χαρακτοῦ. Τὴν ἀμέλειαν ταύτην παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν πυκνὴν χάραξιν τῶν στίχων ἄνευ σχεδὸν διακένου μεταξὺ αὐτῶν καὶ δὴ εἰς τὸ πρῶτον ψήφισμα, ἀλλὰ διὰ μεγαλυτέρων γραμμάτων, ἐνῶ εἰς τὸ δεύτερον

οἱ στίχοι εἶναι πως ἀραιότερον χαραγμένοι, ἂν καὶ οὐχὶ πάντοτε κανονικῶς, καὶ διὰ μικροτέρων γραμμάτων.

Ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, τὰ ψηφίσματα ταῦτα ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν Νεοπτολέμου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλκέτα. Ὁ Νεοπτόλεμος¹ ἐγένετο βασιλεὺς ἤδη ζῶντος τοῦ πατρὸς, ὅστις προσέλαβεν αὐτὸν ὡς συμβασιλέα. Δὲν γνωρίζομεν τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τοῦ γεγονότος τούτου, πάντως ὁμως ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς ναυτικῆς συμμαχίας² ὁ Ἀλκέτας καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Νεοπτόλεμος ἀναγράφονται ὡς μετέχοντες αὐτῆς καί, ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ NILSSON, ἐνθ' ἂν. 72/73 ἢ μνεῖα τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου Νεοπτολέμου εἰς μίαν συνθήκην μετὰ κράτους τοῦ ἐξωτερικοῦ σημαίνει ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ βασιλεὺς Ἀλκέτας ἀναγνωρίζει αὐτὸν καὶ ἐπισήμως ὡς συμβασιλέα³. Τὸ ἔθιμον τοῦτο φαίνεται σύνηθες παρὰ τοῖς Μολοσσοῖς, οἱ ὅποιοι συχνὰ εἶχον δύο βασιλεῖς· ἐκτὸς τοῦ Ἀλκέτα καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου, καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος, ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἔμεινε μόνος βασιλεὺς, ἐδέχθη συμβασιλέα τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἀρύββαν, οὐχὶ βεβαίως εὐχαρίστως, ἀλλ', ὡς φαίνεται, ἀναγκασθεὶς κατόπιν ἀπαιτήσεως, ἴσως καὶ ἐκβιασθεὶς πρὸς τοῦτο. Τὸ πρᾶγμα θὰ εἶναι σύμφωνον καὶ πρὸς παλαιὰν παράδοσιν⁴. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ Νεοπτολέμου τοῦ Β' καὶ τοῦ διὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακτήσαντος τὸν θρόνον Πύρρου τοῦ μεγάλου, ὅστις ὁμως ἐδόλοφόνησε τὸν συμβασιλέα αὐτοῦ, ἵνα μείνῃ μόνος κυρίαρχος καὶ ἀπερίσπαστος ἀναπτύξῃ τὴν θαυμαστὴν πολεμικὴν του δραστηριότητα.

Ἄλλ' εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ὀλίγον πρότερον συνέβη τὸ ἴδιον μετὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου (330 π.Χ.) τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου τοῦ Α'. Τότε ἡ χήρα αὐτοῦ Κλεοπάτρα μετὰ τοῦ μικροῦ υἱοῦ τῆς Νεοπτολέμου τοῦ Β' ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν, τὴν δὲ βασιλείαν ἀνέλαβεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάς (σύζυγος τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας) ὡς κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ τῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐξορισθεὶς Ἀρύββας ἐπανῆλθε καὶ συνεμερίσθη τὴν βασιλείαν μετὰ τῆς Ὀλυμπιάδος⁵.

Τὰ ψηφίσματα ταῦτα φαίνεται ὅτι ἐγένοντο καθ' ὃν χρόνον ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο μόνος βασιλεὺς δηλ. εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον (370) τοῦ πατρὸς του καὶ πρὸ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρύββα, πιθανὸν μεταξὺ τοῦ 370 καὶ 369 ἢ 368, ὅτε ὁ Ἀρύββας ἐνηλικιωθεὶς ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου, εἶχε δὲ ἄλλως καὶ μεγάλην φιλοδοξίαν, ἥτις ὥθησεν αὐτὸν εἰς τόσας περιπετείας.

1 Περὶ Νεοπτολέμου βλ. BERVE, RE², Neoptolemos 4), 2463-4 καὶ ROBINSON, Γέρας Κεραμοπούλλου 1953 σ. 154, ὅπου καὶ παραθέτει καὶ γενεαλογικὸν δένδρον.

2 DITTENBERGER, Sylloge⁸, 147 στίχ. 97.

3 Ἡ προσχώρησις τῶν Μολοσσῶν βασιλέων εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ὀφείλεται πιθανότατα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Τιμοθέου, ὅστις μὲ ἰσχυρὸν στόλον περιπλεύσας τὴν Πελοπόννησον ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰονίου Πελάγους τὸ 375 καὶ κατάρθωσε νὰ προσελκύσῃ πολλὰς πόλεις εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Πρβλ. ΔΙΟΔ. ΣΙΚ. XV, 36, 5: Τιμόθεος δὲ παραλαβὼν τὴν ναυαρχίαν καὶ πλεύσας εἰς τὴν

Κεφαλληνίαν τὰς τ' ἐν αὐτῇ πόλεις προσηγάγετο καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν ὁμοίως ἐπεισεν ἀποκλίνειν πρὸς Ἀθηναίους, Ἀλκέταν τε τὸν Μολοσσῶν βασιλέα φίλον κατασκευάσας κτλ. Πρβλ. καὶ CORN. NEP. Timoth. 2, 1.

4 NILSSON, ἔ.ἀ. 71 ἔξ. FRANKE, ἔ.ἀ. 72. Ὁ Nilsson μάλιστα παραβάλλει τοῦτο πρὸς τοὺς δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης.

5 BELOCH, Gr. Gesch. III, 1, 99 ἔξ. NILSSON, Studien zur Geschichte des alten Epiros, 1909, 73/74. FRANKE, Alt-Epirus und das Königtum der Molosser, 1955, 73 σημ. 75.

Δὲν γνωρίζομεν τὰς δύο γυναῖκας, εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθη πολιτεία. Δὲν εἶναι ἀσύνηθες πρᾶγμα ἡ ἀπονομὴ πολιτείας εἰς γυναῖκας. Πρβλ. Ψήφισμα τῆς πόλεως Λαμίας ἀπονέμον πολιτείαν εἰς ποιήτριαν ἐκ Σμύρνης: RANGABÉ, *Antiqu. hellén.* II 741. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ διάκρισις αὕτη ἦτο ἐντελῶς τιμητική, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ SZANTO, *Das griechische Bürgerrecht* σ. 48 καὶ σ. 60, ἡ γυνὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικά δικαιώματα. Ἄγνωστος εἶναι ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς των δηλ. τῆς Φιλίστας καὶ τῆς Φιντοῦς, τὸ Ἄρρωνον, ἀναφέρεται ὅμως Ἄρρων, ὄνομα Ὀρχομενίου, Ἀρκάδος κτλ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ Ἄρρωνον θὰ ἦτο πόλις τις τῶν γειτονικῶν λαῶν τῆς Ἡπείρου, μὴ ὑπαγομένων εἰς τοὺς Μολοσσούς, ὡς π.χ. SGDI, 1336, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀπειρωτῶν ἔδωκαν ἀτέλειαν κτλ. εἰς τὸν Κλεώμαχον ἐξ Ἀτιντανίας, ἣτις δὲν ὑπήγετο εἰς τοὺς Μολοσσούς ἐπὶ τοῦ βασιλέως Νεοπτολέμου Β' τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ὀλίγον ἀνωτέρω. Ἐπίσης ἡ SGDI, 1341 ἀναφέρει: *Θε]όδωρον Στομίον Ἀρ[γε]θιῆ Μολοσσοὶ πρόξε[νον] ἐποίησαν* κτλ. δηλ. καταγόμενον ἐξ Ἀργιθέας, τῆς πρωτεύουσας τῶν Ἀθαμάνων, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπήγοντο ὑπὸ τοὺς Μολοσσούς τότε¹.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα δι' ὀλίγων ὑπὸ τίνων καὶ πῶς ἐξεδόθη τὸ ψήφισμα. Τοῦτο ἔχει τὴν συνήθη κανονικὴν διατύπωσιν, ἐκ τῆς ὁποίας χρονολογοῦνται τοιαῦται δημόσιαι πράξεις. Ἐν ἀρχῇ κατονομάζεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἀκολουθεῖ ὁ προστάτης, ὅστις ἦτο, οὕτως εἰπεῖν, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἑτέρου μέρους τῆς πολιτείας τῶν Μολοσσῶν, τοῦ λαοῦ καὶ περιώριζε τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως², ὅπως ἀκριβῶς ἐν Σπάρτῃ ἦσαν οἱ ἔφοροι. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ὁ γραμματεὺς καὶ ἐν συνεχείᾳ συνήθως τὸ κοινὸν ἢ ἡ ἐκκλησία τῶν Μολοσσῶν. Ἐδῶ ὅμως δὲν ἀναφέρεται τὸ κοινόν, ἀλλὰ ἄρχοντες ἐκλεγόμενοι πιθανώτατα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ, τὸ ὅποῖον ἀπετέλουν οἱ Μολοσσοὶ καὶ ἄλλα φῦλα ὑπαγόμενα ὅμως κατὰ τινα τρόπον εἰς αὐτούς, ἀλλὰ διαφυλάξαντα καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἐν τῇ πολιτείᾳ ὑπὸ ἀρχόντων τινῶν μετεχόντων ἐνὸς συμβουλίου. Τὸ συμβούλιον τοῦτο τῶν ἀρχόντων εἶναι ἐδῶ οἱ *δαμοργοί*, πρώτην φορὰν ἀπαντῶντες ἐν Ἡπειρωτικῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἐν γένει ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ πολιτείᾳ. Ἡ παρὰ τὸν βασιλέα καὶ τὸν προστάτην παρουσία τῶν δαμοργῶν καὶ δὴ προερχομένων ὄχι μόνον ἐκ τῶν Μολοσσῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Θεσπρωτῶν καὶ ἐκ τῶν Χαόνων, δὲν σημαίνει, νομίζω, δημοσπονδιακὴν σχέσιν τῶν φύλων τούτων ἐντὸς τοῦ βασιλείου τῶν Μολοσσῶν, ὅπως τοῦτο συνέβη μετὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ θάνατον τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' τῷ 330 π.Χ. Τότε βλέπομεν τὸ κοινὸν τῶν Μολοσσῶν ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τῶν συμμάχων τῶν Ἀπειρωτῶν, ὅτε τὰ σύμμαχα ταῦτα φῦλα εἶχον ἴσα δικαιώματα, τοῦ προστάτου λαμβανομένου καὶ ἐκ τῶν Θεσπρωτῶν (SGDI, 1336 καὶ FRANKE, ἐνθ' ἀν. σ. 40). Ἐν τῇ παρουσίᾳ ὅμως ἐπιγραφῇ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῆς πολιτείας ἐκτὸς τοῦ βασιλέως καὶ ὁ προστάτης καὶ ὁ γραμματεὺς καὶ πολλοὶ τῶν δαμοργῶν ἦσαν Μολοσσοί. Φαίνεται ὅτι οἱ Μολοσσοὶ κατακτήσαντες, ὡς εἶπομεν, τὰ λοιπὰ φῦλα, μετεχειρίσθησαν αὐτὰ κάπως δημοκρατικώτερον, παρασχόντες εἰς αὐτὰ τὸ δικαίωμα νὰ μετέχουν τῶν κοινῶν δι' ἀντιπροσώπων των, τῶν δαμοργῶν, κρατή-

¹ Περὶ τῆς χρονολογίας βλ. τελευταῖον FRANKE, ἐ.ά. 40 σημ. 172, 173.

² ΑΡΙΣΤ. Πολ. VIII, 11, 223. NILSSON, ἐ.ά. 62. FRANKE, ἐ.ά. 71.

σαντες ὅμως δι' ἑαυτοὺς τὰς κυρίας θέσεις, ἐνῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀπειρωτῶν τὰ ἄλλα φύλα ἀπέκτησαν ἰσοτιμίαν ἀπέναντι τῶν Μολοσσῶν, ὥστε ἡ συμμαχία ἔλαβε πλέον καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος (Ἀπειρωτῶν, ὅπερ ἐμφανίζεται τῶρα καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων) γενικώτερον Ἡπειρωτικὸν χαρακτήρα, πιθανώτατα ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν Μολοσσῶν νὰ ἐπιβληθοῦν, διότι ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ δὴ μακρὰν τῆς Ἡπείρου ἐπήνεγκε καὶ τὴν πῶσιν τῆς στρατιωτικῆς τῶν ἰσχύος. Σχετικῶς μάλιστα πρὸς τὴν ὁμοσπονδιακὴν ταύτην συμμαχίαν τῶν Ἀπειρωτῶν ὁ CROSS, *Epitrus* σ. 110/111 παρατηρεῖ πόσον προωδευμένοι πολιτικῶς ἦσαν οἱ «ἡμιβάρβαροι» Ἡπειρωταὶ ἔναντι τῶν γειτόνων τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰτωλίας, τῶν ὁποίων τὸ κοινὸν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται τῷ 314. Ἄς σημειώσω ἐδῶ ὅτι ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ εὐρεθείση ἔξω τῆς ἐν ἀρχῇ μνημονευθείσης ἱερᾶς οἰκίας, ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς, καὶ περιεχούση ψήφισμα, ἐλλιπὲς τὴν ἀρχὴν, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ κοινὸν τῶν Μολοσσῶν ἀνακηρύττει εὐεργέτας τινὰς καὶ ἀπονέμει εἰς αὐτοὺς διαφόρους τιμὰς, ὡς πολιτείαν κτλ., ἀναφέρονται *συνάρχοντες* περὶ τοὺς δέκα πέντε, μετὰ τὸν γραμματέα (τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ προστάτου ἐλλειπόντων, διότι ἡ πλᾶξ εἶναι ἀποκεκρουμένη καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν πλευράν). Ἡ χρονολογία τῆς δὲν εἶναι καθωρισμένη, εἶναι πάντως ἀρχαιότερα τοῦ 330 π.Χ. ὡς ἀναφέρουσα τὸ κοινὸν τῶν Μολοσσῶν¹.

Τοὺς δαμιοργοὺς εὐρίσκομεν εἰς πολλὰς δωρικὰς πολιτείας, εἰς τὸ Ἄργος, τὰ Μέγαρα, τοὺς Δελφοὺς κτλ. ἀρχαιότατα μάλιστα ἐν Ἡλίδι². Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, ὡς καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ε' αἰῶνος· βλ. KUNZE, *V Bericht über die Ausgrabungen in Olympia 1941/1942, 1952*, Berlin 1956, σ. 15 ἔξ. εἰκ. 64, 65: *Θεοτιμήδην*³ τὸν *Ἐθδήμο(ν) Μενδαῖον πρόξενον ἐποίησαν τοὶ Φαλεῖοι δαμιοργεόντων* κτλ. *Ö.J.* 1, 1898, 197 ἔξ. πίν. 6/7 στίχ. 8: *τῶν περὶ Πύρρωνα δαμιοργῶν* καὶ JACOBSTHAL, *Winckelmannsprogramm*, Berlin 1933, 29 ἔξ. ἐπὶ χαλκοῦ δίσκου: *τοὶ Τριφύλιοι ἔδωκαν πολιτείαν.... δαμιοργοὶ τοὶ ἀμφὶ Ὀλυμπιόδωρον*. (Περὶ τῆς σχέσεως Ἡπείρου καὶ Ἡλείας βλ. κατωτέρω.)

Οἱ δαμιοργοὶ ἦσαν ἀνωτάτη ἀρχὴ μὲ διάφορον ἑκασταχοῦ περιεχόμενον⁴. Ἐν Κυρήνῃ ἦσαν ἄρχοντες ἐντεταλμένοι τὴν διοίκησιν τῆς ἱερᾶς περιουσίας ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ⁵. Ἐν Ἡλίδι ἀπαντῶσιν ἀρχαιότατα, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις δημάρχους τῶν ἀρχαιότερων χρόνων ἀποτελοῦντες τὸ ἀνώτατον κυβερνητικὸν συμβούλιον⁶. Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ οἱ ἀναφερόμενοι *δάμιοι* ἐκ Κρήτης ἐν BCH, LXI, 1937, σ. 334 ἔχουν σχέσιν πρὸς τοὺς δαμιοργοὺς, αὐτῆς τῆς λέξεως δηλοῦσης τὴν ἐκ τοῦ δήμου προέλευσιν καὶ περὶ τὸν δῆμον ἐνασχόλησιν αὐτῶν⁷.

1 FRANKE, ἔ.ἀ. σ. 40.

2 v. SCHOEFFER, RE, IV, 2860. Περὶ δαμιοργῶν εἰδικὴν πραγματείαν ἐδημοσίευσεν ὁ Ἰάπων καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τοῦ ἐν Τόκιω Πανεπιστημίου KENTARO MURAKAWA ἐν τῷ περιοδικῷ *Shigaku zasshi* (Ἱστορικὴ Ἐφημερίς) Νοέμβριος 1955, ὡς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ ἴδιος πληροφορηθεὶς τὴν ὑπ' ἐμοῦ εὐρεσιν τῆς παρούσης ἐπιγραφῆς κατὰ τὴν διὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸ ὀλίγου διέλευσίν του.

3 Ἐν ἐπιγραφῇ Δωδώνης ΠΑΕ, 1929, 127 ἀρ. 11:

Θεοτιμίδας.

4 GLOTZ, *La cité grecque* σ. 104.

5 CHAMOUX, *Cyrène sous la monarchie des Battiades* σ. 218.

6 SWOBODA, RE, V, 2427.

7 Ὁ DEMARGNE εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ προτείνει τὴν ταύτισιν τῶν δαμιοργῶν πρὸς τοὺς «κόσμοις» (BCH, XXIV, 1909 σ. 229) γενομένην δεκτὴν, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀμφιβάλει εἰσέτι περὶ τούτου· βλ. BCH LXI, 1937, σ. 347 σημ. 1.

Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν δαμιοργῶν δὲν ἦτο πανταχοῦ ὁ αὐτός. Ἐδῶ ἔχομεν ἔνδεκα δαμιοργοῦς, οἱ ὅποιοι μάλιστα ἀνήκουν εἰς διάφορα φύλα, ἀντιπροσωπεύοντα τὰς τρεῖς μεγάλας ἡπειρωτικὰς ὁμοφυλίας Χάονας, Μολοσσούς, Θεσπρωτούς. Οὕτω ὁ μὲν προστάτης ἦτο Ἀρκτάν, ἔθνος ἡπειρωτικὸν κατὰ Στέφ. Βυζ., ὡς καὶ ὁ γραμματεὺς, ἐκ δὲ τῶν δαμιοργῶν εἰς Γενοαῖος, εἰς Τριφύλας καὶ εἰς Πεῖαλος. Ἄπαντες οὗτοι θεωροῦνται Μολοσσοί. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀνά εἰς εἶναι ἐκ τῶν Τριπολιτῶν, Κελαίθων, Ὀνοπέρων καὶ Ἀμύμων, ἀπάντων Θεσπρωτῶν καὶ ἀνά εἰς ἐκ τῶν Ὀμφάλων καὶ Ἐονεστῶν, οἱ ὅποιοι τελευταῖοι ἀνήκουν εἰς τοὺς Χάονας ἢ τοὺς Μολοσσούς. Περὶ τούτων λεπτομερέστερον κατωτέρω. Ἐδῶ ὁμως πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀνώτατοι οὗτοι ἄρχοντες λαμβάνονται ἐκ διαφόρων φύλων. Τοῦτο ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Νεοπτολέμου τὰ φύλα ταῦτα ὑπήγοντό πως ἢ ἐν μέρει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι τοῦτο εἶχεν ἤδη συντελεσθῆ τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Νεοπτολέμου Ἀλκέτα, τὸν ὅποιον ὁ ΞΕΝΟΦΩΝ, Ἑλλην. VI, 1, 7 διὰ τοῦ Θεσσαλοῦ Πολυδάμαντος ὀνομάζει ὑπήκοον (τοῦ Ἰάσωνος τῶν Φερῶν) καὶ κυρίαρχον ἐν τῇ Ἠπείρῳ. Ἡ ἐπωνυμία αὕτη δὲν ἀποδίδει τὴν ἀκριβῆ κατάστασιν, διότι, ὡς διαπιστώνει ὁ FRANKE ἐνθ' ἀν. σ. 14 σημ. 67 καὶ 68, ὁ Ἀλκέτας ἦτο πράγματι βασιλεὺς ἐντελῶς αὐτοτελής, ἀφοῦ καὶ εἰς τὸν κατάλογον τῆς β' ἀθηναϊκῆς συμμαχίας προηγεῖται τοῦ Ἰάσωνος καὶ εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην εἰσῆλθεν ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος. Ἀσφαλῶς λοιπὸν ὁ Ἀλκέτας ἔκτοτε θὰ ἦτο κύριος τῆς Ἠπείρου δηλ. τῶν κυριωτέρων φύλων αὐτῆς, ἢ τοῦλάχιστον πολλῶν ἐκ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰ μικροτέρων φύλων Μολοσσῶν, Χαόνων καὶ Θεσπρωτῶν, ὅπερ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ παροῦσα ἐπιγραφή πιστοποιοῦσα τὴν κυριαρχίαν ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ συμβασιλέως καὶ διαδόχου αὐτοῦ Νεοπτολέμου. Τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, διότι μόνον βασιλεὺς τολμηρὸς καὶ ἰκανὸς ὡς ὁ Ἀλκέτας¹ ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ τὰ λοιπὰ φύλα εἰς κοινὸν σύνδεσμον, οὐχὶ δὲ ὁ ἀδύνατος πιθανῶς Νεοπτόλεμος, χωρὶς ὁμως νὰ λέγεται ἀκόμη βασιλεὺς τῶν Ἠπειρωτῶν, διατηρήσας ἀπλῶς τὸν συνήθη τίτλον τῶν Μολοσσῶν.

Πάντως κατὰ τὰ τέλη τοῦ πρώτου τρίτου τοῦ τετάρτου αἰῶνος π.Χ. τὸ βασιλείον τῶν Μολοσσῶν εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ ἰκανοῦ τμήματος τῆς Ἠπείρου², ἀλλὰ μανθάνομεν συγχρόνως τώρα ὅτι ἡ πολιτικὴ δύναμις τῶν βασιλέων τῶν δὲν ἦτο ἀπόλυτος καὶ περιοριζέτο ὄχι μόνον ὑπὸ τοῦ προστάτου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν δαμιοργῶν, τὸ ὅποιον ἀσφαλῶς θὰ ἀντιπροσώπευε τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ τῶν φύλων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ βασιλείον. Ὁ προστάτης ἦτο Ἀρκτάν, περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν μόνον κατὰ Στέφ. τὸν Βυζ. ὅτι ἦτο ἔθνος Ἠπειρωτικὸν

¹ Πρβλ. ὅσα γράφει ἵνα χαρακτηρίσῃ αὐτὸν ὁ C. BOETTIGER εἰς τὸ τέλος τοῦ 2^{ου} μέρους τοῦ IV κεφαλαίου τῆς μελέτης του: Les tribus et les dynastes d'Épire avant l'influence Macédonienne (352 av. J. Ch.) ἐν Musée Belge, 29, 1925, 248: Alcétas est un politique qui sait se plier aux circonstances et ne désespère jamais d'atteindre son but. Laborieux artisan de la puissance molosse, il a le mé-

rite d'avoir (...) conservé l'héritage paternel.

² Ὁρθῶς μάλιστα ὁ NILSSON λέγει ἤδη ὅτι ἐπὶ Ἀλκέτα οἱ Θεσπρωτοὶ ὑπήγοντο ὑπὸ τοὺς Μολοσσούς, ἔ.ἀ. 63, ὑποστηρίζει μάλιστα σ. 64 ὅτι οἱ Μολοσσοὶ προέβησαν κατὰ τῶν Θεσπρωτῶν καὶ Χαόνων ὡς κατακτηταὶ καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ προσαρτηθοῦν εἰς τὸ κοινόν των, σ. 64.

χωρίς νὰ προσδιορίζεται ἀκριβέστερον εἰς ποῖον φύλον ἀνήκε. Δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο μικρὸν φύλον, τμῆμα τῶν Μολοσσῶν. Ἄλλ' ἔχομεν καὶ περιπτώσεις ὅπου ὁ προστάτης ἦτο Θεσπρωτὸς ὡς SGDI, 1346 καὶ ἄλλοτε οὗτος ἦτο Χάων SGDI, 1335 ὡς καταγόμενος ἐκ τοῦ Ὀμφαλίου ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Χαονίας (ΠΤΟΛΕΜ. γ', 14, 17), ἂν καὶ κατ' ἄλλην ἐπιγραφὴν οἱ Ὀμφαλες εἶναι τμῆμα τῶν Μολοσσῶν SGDI, 1347: Μολοσσοὶ Ὀμφαλες Χιμῶλιοι, πιθανῶς ὑπαχθέντες ὑπὸ τοὺς Μολοσσούς· πρβλ. NILSSON, Studien σ. 62 ἐξ. Δὲν γνωρίζομεν, ἂν τὸ συμβούλιον αὐτὸ ἀπετέλει τὸ κοινὸν τῶν Μολοσσῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν φύλων ἢ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο ἰδιαιτέρον μόνον τῶν Μολοσσῶν, ἕκαστον δὲ φύλον εἶχε τὸ ἰδικόν του κοινὸν καὶ ἀπέστειλεν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὸ συμβούλιον τῶν δαμιοργῶν, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ πιθανώτερον, ἀφοῦ καὶ βραδύτερον ἔχομεν κοινὰ μικροτέρων φύλων μὲ ἰδιαιτέρον προστάτην πρὸς τῷ προστάτῃ τῶν Μολοσσῶν ὡς τὸ τῶν Ἀτεράργων¹.

Ὡς ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, τὰ ἀναφερόμενα μικρότερα φύλα τῶν δαμιοργῶν ἀνήκουν εἰς τὰ τρία μεγάλα, τῶν Μολοσσῶν, τῶν Θεσπρωτῶν καὶ τῶν Χαόνων. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ μᾶς κάμνει γνωστὰ καὶ φύλα τέως ἄγνωστα, ὡς τοὺς Ἀρκιᾶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν ὁ προστάτης, ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ πρῶτος δαμιοργός, ἀλλ' οὗτος προσδιορίζεται ἀκριβέστερον καὶ ὡς Εὐρυμεναῖος, ὡς καταγόμενος δηλ. ἐκ τῆς πόλεως Εὐρυμενῶν (βλ. κατωτέρω), ὡς ἀλλαχοῦ Ὀρραΐτας, ἐκ τῆς πόλεως Horreum (= Ὀρραϊον), Ἀργεῖος ἐκ τοῦ (Ἀμφιλοχικοῦ) Ἀργους, Δωδωναῖος², Κεστρινὸς ἐκ τῆς χώρας Κεστρίνης³, Χάραδρος ἐκ τῆς πόλεως Χαράδρου⁴. Πρὸς τούτοις Ἐλεαῖος (SGDI, 1351), Χέραδρος (SGDI, 1352)⁵ κτλ.

Εὐρυμεναί (Ἐρυμναί), ἦτο πόλις τῆς Θεσσαλίας⁶ πλησίον τῶν Γόμφων καὶ τῆς Τρίκκης. Ὁ ΛΙΒΙΟΣ XXXIX, 25, 3 ἀναφέρων αὐτὴν μετὰ τῆς Τρίκκης καὶ Φαλωρίας θὰ ἐννοῇ ἀσφαλῶς τὴν θέσιν ταύτην τῆς Θεσσαλικῆς Ἑστιαϊώτιδος καὶ οὐχὶ τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὸν STÄHLIN, ἐνθ' ἂν. Ἐπειτα ἡ θέσις αὕτη τῶν Εὐρυμενῶν εἶναι παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀθαμανίας καὶ Τυμφαίας, ὀλίγον δὲ βορειότερον εἶναι τὸ Κερκέτιον ἢ Κερκετικὸν ὄρος (νῦν Κόζιακας). Ἐκεῖ δὲ θὰ ἐπεξετείνετο ἡ ἐπικράτεια τῶν Μολοσσῶν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου πιθανὸν θὰ ἦτο καὶ ἡ Πιάλεια, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ NILSSON, Studien σ. 54. Ἡ τελευταία αὕτη πόλις (Ἐθνικὸν Πιάλες ἢ Πείαλες) κεῖται κατὰ Στέφ. Βυζ. παρὰ τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὸ Κερκέτιον ὄρος, τὸ ὅποιον, λέγει, θὰ εἶναι κλάδος τοῦ Λάκμου ἢ Λάκμωνος πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Οὕτω λοιπὸν δυνάμεθα νὰ τοποθετήσωμεν τοὺς Ἀρκιᾶνας κατὰ τὰ ἀνατολικά ἄκρα ὄρια τῶν Μολοσσῶν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου θὰ ἔκειντο αἱ Εὐρυμεναί, ἀποτελοῦσαι ἐν τμῆμα τῶν Ἀρκιᾶνων.

Κατωτέρω ἀναφέρονται οἱ Τριπολίται, ὄνομα, τοῦ ὁποίου ἄλλον τύπον πιθανώτατα ἔχομεν εἰς τὰς λέξεις Τριπολισσοὶ ἢ Τριπολίσιοι κατὰ Στέφ. Βυζ. Θεσπρωτικὸς λαός.

Τριπολίτης εἶναι ὁ κάτοικος τῆς Τριπόλεως, τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζομεν τὴν θέσιν. Αὕτη θὰ συνέκειτο πιθανώτατα ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ ἢ τῆς γειτονίας τριῶν πόλεων, αἱ

1 ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, Ἡπειρ. Χρον. Ι', 1935 σ. 261 ἀρ. 1 καὶ σ. 262. Πρβλ. καὶ FRANKF, ἔ.ἀ. σ. 45.

2 Ἡπειρ. Χρον. ἔ.ἀ. σ. 248 στίχ. 5, 7, 6.

3 Αὐτ. σ. 248 ἀρ. 3.

4 Αὐτ. σ. 261 ἀρ. 1 στίχ. 8.

5 NILSSON, ἔ.ἀ. 67.

6 STÄHLIN, Das hellenische Thessalien σ. 127 καὶ σημ. 16.

ὅποια συνηνώθησαν ἴσως εἰς συμπολιτείαν, ὡς τοῦτο παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν Τριπολιν τῶν Περραιβῶν τῆς Θεσσαλίας παρὰ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Ταύτην ἀναφέρει ὁ ΛΙΒΙΟΣ ΧΛΙΙ, 53, 6 ὡς ἀποτελουμένην ἐκ τριῶν πόλεων, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν ἡ Ἄζωρος, τὸ Πύθοον ἢ Πύθιον καὶ ἡ Δολίχη, σχηματίσασαι συμπολιτείαν μὲ κοινὸν ἄρχοντα τὸν στρατηγὸν τῶν Τριπολιτῶν¹.

Οἱ Κέλαιθοι ἀναφέρονται ἐπίσης ὡς Θεσπρωτοὶ ὑπὸ Στεφ. Βυζ. ἀλλ' ὁ NILSSON (ἐνθ' ἀν. σ. 49) ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι οἱ παρὰ τὴν Θεσσαλίαν οἰκοῦντες οὕτω Κέλαιθοι δυσκόλως δύνανται νὰ ὑπάγονται εἰς τοὺς Θεσπρωτούς, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε τόσον μακρὰν ἐπεξετάθησαν, ἄν καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐκ τῆς Θεσπρωτίας ἤλθον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἴσως λοιπὸν ἡ πηγὴ τοῦ Στεφ. τοῦ Βυζαντίου, πιθανῶς ὁ Ριανός, θὰ ἐννοῇ τμῆμά τι τῶν Θεσπρωτῶν ἐγκατεστημένον εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸς τὴν Ἡπειρον, ὅπου παρέμεινεν, φαίνεται, τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν ἐξ Ἡλείρου εἰς τὴν Θεσσαλίαν μεταναστευσάντων Θεσπρωτῶν, οἱ Κέλαιθοι.

Περαιτέρω εἰς τῶν δημιουργῶν προέρχεται ἐκ τῶν Πειάλων, περὶ τῶν ὁποίων ἐγίνε λόγος ἀνωτέρω. Θὰ προσθέσω μόνον ὅτι οἱ Πειάλες ἦσαν τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Μολοσσῶν².

Εἰς τοὺς Μολοσσούς ἀνήκον καὶ οἱ Γενοαῖοι, ἔθνος Μολοσσῶν κατὰ Στέφ. Βυζ. ἀπὸ Γενόου ἄρχοντος αὐτῶν, ΡΙΑΝΟΣ δ' Θεσσαλικῶν. Τὸ φυλετικὸν τοῦτο ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ Γενοαῖοι SGDI, II 1367. Πρβλ. *Δυέσται* τοῦ Στράβωνος παρὰ τὸ *Δοεσιός* SGDI, 1350, 4. Ἐδῶ δὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχομεν κατωτέρω στίχ. 31: *Γεν.Φαίων*, ὅπου εἰς τὸ υ ἀντιστοιχεῖ τὸ δίγαμμα. Τοῦτο παρατηροῦμεν εἰς τινὰς δωρικὰς διαλέκτους³.

Νέον φυλετικὸν ὄνομα μᾶς παρέχουν οἱ Ἑονεστοί, ἀμάρτυρον πρότερον καὶ διὰ τοῦτο δὲν γνωρίζομεν εἰς ποῖον ἐκ τῶν μεγάλων φύλων ἀνήκει. Ἀλλὰ καὶ τὸ κατωτέρω φύλον τῶν *Τριφυλῶν* τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ, γνωρίζομεν ὅμως χώραν τῆς Μολοσσίδος ὀνομαζομένην Τριφυλίαν. Ταύτην, ἣτις θὰ ὀνομάσθη οὕτω ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τριῶν φύλων κατοικούντων ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ⁴, ἀναφέρει ὁ ΛΙΒΙΟΣ XXXII, 13, 2: *rex primo die ad Castra Pyrrri pervenit; locus, quem ita vocant, est in Triphylia terrae Molottidis*. Προηγουμένως διηγείται ὅτι ὁ Ρωμαῖος ὑπάτος νικήσας τὸν βασιλέα Φίλιππον τῆς Μακεδονίας *postero die per ipsas angustias, quas inter valle se flumen iusinuat, hostem sequitur*. Ἡ τοπογραφικὴ αὕτη περιγραφή τοῦ Λιβίου μᾶς βοηθεῖ νὰ ἐννοήσωμεν περίπου ποῦ ἔκειτο ἡ Τριφυλία. Λέγων ὅτι ὁ ὑπάτος κατεδίωξε τὸν Φίλιππον διὰ τῶν στενῶν δηλ. τῆς Ἀντιγονείας, τῆς σημερινῆς Κλεισοῦρας, ὅπου διέρχεται ὁ Ἄωος, ἐξεληθὼν τῶν στενῶν τούτων τὴν πρώτην ἡμέραν ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν ἢ τοποθεσίαν *Pyrrhi castra* ἣτις εὑρίσκεται ἐν τῇ Τριφυλίᾳ τῆς Μολοσσίδος, ὑποδεικνύει ὅτι ἡ Τριφυλία ἦτο μεταξὺ τῆς Παραναϊᾶς καὶ τῆς Μολοσσίδος πρὸ τοῦ ὄρους Λύγκου (τὸ ὅποιον ἀναφέρει κατωτέρω),

1 Πρβλ. ΚΙΡ, *Thessalische Studien* σ. 122 καὶ ΒÖLTE, *RE VII, A 1* σ. 207 - 210.

2 NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 24. TREIDLER, *Epir. Völker im Altertum* ἐν *Archiv für Anthropologie, Neue Folge* Bd. XVII, σ. 106 καὶ σημ. 4 καὶ 5.

3 Ἐν Κρήτῃ ἡ πόλις *Φάξος* ἀναφέρεται Ὡαξίς. Πρβλ. ΒΕCΗΤΕL, *Die griech. Dialekte*, II, σ. 666, 4,

ὡς τὸ Λατιν. *Nerva - Νέρωα*. Ἐπίσης ἐν Ἄργει τὰ Ὑακίνθια - *Φακίνθια* DITTENB., *Sylloge*³, 56 καὶ ὁ μὴ *Φακίνθιος* BCH, XXIX, 1914, 204 N° 67, 3 καὶ BCH, LXI, 1937, σ. 335. ΒL. BUCK, *The Greek Dialects*, 1928, σ. 47 καὶ 48c.

4 ΣΤΡΑΒ. VIII, 3, 3 σ. 337: *ἀπὸ τοῦ τρία φθλα συνεληλυθέναι*. Πρβλ. ΒÖLTE, *RE VII, A 1* σ. 186.

δηλ. ὀλίγον πρὸ ἢ ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ δυτικοῦ Ζαγορίου. Διότι ὁ Ἄωος ἐξερχόμενος τῶν στενῶν τῆς Κλεισούρας ἀκολουθεῖ στενὴν κοιλάδα σχηματιζομένην ἀνατολικῶς τῆς Ζαγοριάς, ὅπου ἡ πόλις Πρεμετὴ καὶ συνεχίζει τὸν ροῦν του πρὸς τὴν κοιλάδα, ὅπου ἡ Κόνιτσα. Ἄν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι μετὰ πορείαν μιᾶς ἡμέρας ἔφθασεν ὁ ρωμαῖος ὑπάτος εἰς τὰ Pyrrhi castra, ταῦτα πρέπει νὰ εὐρίσκοντο εἰς ἀπόστασιν πενήτηκοντα περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Κλεισούρας δηλ. ὀλίγον πρὸ τῆς συμβολῆς τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἄωου, τοῦ κατεχομένου ἐκ ΒΑ. δηλ., τοῦ Σαρανταπόρου. Ἐκεῖθεν θὰ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Κονίτσης. Ἐκεῖ λοιπὸν πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὴν Τριφυλίαν εἰς τὰς μικρὰς αὐτὰς κοιλάδας κατὰ μῆκος τοῦ Ἄωου μετὰ τὴν Πρεμετὴν καὶ παρὰ τὴν Δεπαλίτσαν καὶ Μολυβοσκέπαστον. Ὁ κάτοικος τῆς Τριφυλίας θὰ ἐλέγετο *Τριφύλας* διὰ νὰ σχηματίσῃ γενικὴν πληθυντικὴν Τριφυλᾶν.

Ἡ μνεῖα Τριφυλίας ἐν Ἠπειρῷ μᾶς φέρει εἰς τὸν νοῦν τὴν Τριφυλίαν τῆς Ἠλείας, κειμένην μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀλφειοῦ καὶ Νέδας (NILSSON, Cults, Myths and Politics σ. 79). Κατὰ τὸν ΗΡΟΔΟΤΟΝ IV, 148 οἱ Μινύαι ὑπὸ τὸν Τεισαμενὸν ἐξεδίωξαν τοὺς Παρωρεάτας καὶ τοὺς Καύκωνας καὶ ἴδρυσαν ἕξ πόλεις, αἱ ὁποῖαι βραδύτερον εἶναι αἱ τῆς Τριφυλίας δηλ. πιθανῶς οἱ Μινύαι, οἱ Παρωρεᾶται καὶ οἱ Καύκωνες. Οἱ Παρωρεᾶται ἐλέγοντο ὅτι κατόικουν τὰ ὄρη τῆς Τριφυλίας¹. Εὐρίσκομεν λοιπὸν ἐν Ἠλιδί τὴν Τριφυλίαν καὶ ἐν αὐτῇ τοὺς Παρωρεάτας, ὅπως ἀκριβῶς ἔχομεν ἐν Ἠπειρῷ τὴν Τριφυλίαν καὶ τοὺς Παρωραίους ἢ Παρωρούς, τοὺς κατοίκους τῆς Παρωραίας², τὸ ὅποιον μᾶς δίδει ἀφορμὴν νὰ ἴδωμεν καὶ ἄλλας ὁμοιότητας μεταξὺ Ἠπειροῦ καὶ Ἠλείας.

Οὔτω ἡ πόλις Ἐφύρα ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ εἰς τὴν Ἠλιδα. Εἶναι πασίγνωστος, ἡ Ὀμηρικὴ Ἐφύρα (B, 659 καὶ O, 531) ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Θεσπρωτίαν γνωστὴ εἶναι ἡ Ἐφύρα παρὰ τὸν Ἀχέροντα³. Ἐν τῷ μυθῷ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἔχομεν τὴν πόλιν Χάραδρον ἢ Χέραδρον⁴ ἀνήκουσαν εἰς τοὺς Μολοσσούς, ὡς καὶ ἐν Ἠλιδί τὴν Χάλαδρον ἢ Χαλάδραν. Τὴν τελευταίαν ταύτην συμπεραίνομεν ἐκ τῆς ἐν Ὀλυμπία εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς δημοσιευομένης ὑπὸ KIRCHHOF⁵, ὅπου ἀναφέρονται οἱ Χαλάδριοι τιμῶντες Δευκαλίωνα τινά, τὸν ὅποιον ἀναγνωρίζουν ὡς Χαλάδριον δηλ. πολίτην τῆς πόλεως των, ὡς καὶ τοὺς ἀπογόνους του (γόνον) καὶ ἰσοπρόξενον καὶ Φισοδαμιοργὸν καὶ τοῦ ἐπιτρέπουσαν νὰ κατέχη τὸ ἐν Πίσσῃ κτῆμα. Ὁ Kirchhof ὀρθῶς συνεπέραναν ὅτι οἱ Χαλάδριοι οὗτοι πρέπει νὰ εἶναι Ἠλεῖοι, ἀποτελοῦντες αὐτοτελῆ κοινότητα, ἥτις κατὰ τὴν γραφὴν καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθέντος ψηφίσματος (ἃ Φράτρα) πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ Ἠλιδί καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητι ἐν τῇ Πισιάτιδι, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀνῆκεν ἡ κοινότης τῶν Χαλαδρίων, ἀφοῦ ἐκεῖ εὐρίσκειτο τὸ κτῆμα τοῦ τιμωμένου.

Ἐπειτα εἰς τὸν γνωστὸν ποταμὸν Ἀχέροντα τῆς Θεσπρωτίας ἀντιστοιχεῖ ὁ τὸ αὐτὸ ὄνομα Ἀχέρων ἔχων ποταμὸς ἐν Ἠλιδί, παραπόταμος τοῦ Ἀλφειοῦ⁶. Ἀλλὰ καὶ

1 ΗΡΟΔ. IV, 148, VIII, 73. ΣΤΡΑΒ. VIII, 3, 18 σ. 346.

2 NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 57/58. Οἱ παρ' ΗΡΟΔ. IV, 148 Παρωρεᾶται ἴσως νὰ μὴ νοοῦνται ὡς φυλετικὸν ὄνομα, ἀλλ' ἐκ τοῦ τόπου, ὡς παρὰ τὰ ὄρη τῆς Τριφυλίας οἱ

κοῦντες. Πρβλ. BÖLKE, RE, 36, 1780.

3 FRIEDERICH, Dodonaica σ. 18.

4 ΠΟΛΥΒ. IV 63 καὶ XXII, 8 καὶ 9.

5 Arch. Zeitung, 1877 σ. 197.

6 ΣΤΡΑΒ. VIII, 3, 15 σ. 344

τήν λατρείαν τοῦ Ἀρείου Διὸς ἐν Ἡπειρῷ, ἐν Πασσαρῶνι τῆς Μολοττίδος (ΠΛΟΥΤ. Πύρρος V) εὐρίσκομεν καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ (ΠΑΥΣ. V, 14, 6).

Ἄλλὰ καὶ βραδύτερον οἱ Ἡλείοι ἦλθον εἰς σχέσεις πρὸς τὴν Ἡπειρον καὶ δὴ τὴν Κασσωπίαν. Ἐν τῷ περὶ Ἀλονήσου λόγῳ 84 τοῦ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ, ὅπου περιγράφεται ἡ δομητικὴ κατακτητικὴ πολιτεία τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου λέγεται: *ἐπὶ δὲ Ἀμβρακίαν στρατεύεται, τὰς δ' ἐν Κασσωπία τρεῖς πόλεις, Πανδοσίαν καὶ Βουχέτιον καὶ Ἐλάτειαν, Ἡλείων ἀποικίας, κατακάσας τὴν χώραν* κτλ. Ταύτας ὁ HAMMOND θεωρεῖ οἰκισθείσας πρὸ τοῦ 7^{ου} π.Χ. αἰῶνος¹.

Περὶ τῶν δαμιοργῶν (Φισοδαμιοργῶν) εἶπομεν ἀνωτέρω ἄλλα παραδείγματα.

Πολλὰ λοιπὸν στοιχεῖα ἀποδεικνύουν τὰς σχέσεις μεταξὺ Ἡπείρου καὶ Ἡλίδος, καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἐνισχύεται ὑπὸ τῶν λεγομένων τοῦ N. HAMMOND, ἐρμηνεύοντος τὰς ὁδοὺς καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, τῶν ὁποίων τὸ δυτικὸν τμήμα διήλθε διὰ τῆς Ἡπείρου καὶ Αἰτωλίας πρὸς τὴν Πελοπόννησον².

Στίχ. 17. Οἱ Ὀμφαλες εἶναι γνωστὸν ὄνομα προερχόμενον πιθανῶς ἐκ τῆς πόλεως Ὀμφάλιον³, τὸ ὁποῖον κατὰ ΣΤΕΦ. ΒΥΖ. ἐν λ. εἶναι πόλις ἐν Θεσσαλίᾳ, ἴσως κατὰ λάθος, ἐν τούτοις ὁμως θεωροῦνται οἱ Ὀμφαλες ὡς ἀνήκοντες εἰς τοὺς Χάονας⁴, ἀναφέρονται ὁμως ὡς τμήμα φυλετικὸν τῶν Μολοσσῶν ἐν ἐπιγραφῇ SGDI, 1347: *Μολοσσοὶ Ὀμφαλες Χιμῶλιοι*. Ὅπως δὲ τμήμα τι τῶν Ὀμφάλων θὰ ἀνήκε κάποτε εἰς τοὺς Μολοσσούς.

Στίχ. 18. Οἱ Ὀνόπεργοι εἶναι τμήμα τῶν Θεσπρωτῶν, ὡς SGDI, 1351, ὅπου οἱ μάρτυρες διακρίνονται εἰς Μολοσσούς καὶ Θεσπρωτούς, καὶ εἰς Ὀνόπεργος καταλέγεται εἰς τοὺς Θεσπρωτούς.

Τέλος οἱ Ἀμυμνοὶ⁵ εἶναι πιθανῶς οἱ αὐτοὶ καὶ Ἀμυμναῖοι, τῶν ὁποίων ἐπώνυμος ἦρως ἀναφέρεται Ἀμυμνος, ἢ Ἀμύμονες, ἴσως δὲ καὶ οἱ Ἀμύνται τοῦ Στεφ. Βυζ. Ἄν δὲ οἱ Ἀμύνται χαρακτηρίζονται ὡς Θεσπρωτοί, εἶναι πιθανὸν καὶ οἱ Ἀμυμνοὶ κτλ. νὰ ἀνήκουν ἐπίσης εἰς αὐτούς.

Οὕτω βλέπομεν πόσον ηὔξηθησαν τὰ ὀνόματα τῶν ἡπειρωτικῶν φύλων, πέραν τῶν δέκα καὶ τεσσάρων, τὰ ὁποῖα κατονομάζει ὁ Θεόπομπος⁶. Ταῦτα ἐπροσπάθησαν

1 HAMMOND, The colonies of Elis in Cassopaea (Ἀφιέρωμα εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς μνήμην Χριστοῦ Σούλη, 1956, σ. 31-36). Περὶ τούτων ὁμοίως ὁ KLOTZSCH, Epirotische Geschichte σ. 71 ἀμφιβάλλει ἐρωτῶν, μήπως αὐταὶ εἶναι πόλεις—θυγατέρες τῆς Ἐφύρας δηλ. ἰδρύματα τῶν Ἐλαιατῶν καὶ οὐχὶ τῶν Ἡλείων.

2 Brit. School Annual XXXII, 1931-1932, σ. 164. Οὗτος λέγει ὅτι οἱ Δωριεῖς, τὸ κάρτα πολυπλήνητον ἔθνος, κατήλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ δύο πτερύγων, ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς. Ἡ δυτικὴ πτέρυξ διήλθε διὰ τῆς Ἡπείρου καὶ Αἰτωλίας καὶ διὰ τοῦ Ρίου διεπεραιώθη εἰς τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Ἡλίδα (σ. 153). Τὴν διὰ τῆς Αἰτωλίας διέλευσιν τῶν Ἡλείων Δωριέων μαρτυροῦν τὰ αἰολικὰ λείψανα τῆς Ἡλείας διαλέκτου, τὰ ὁποῖα παρέλαβον ἐκ τῆς Αἰτωλίας, ἥτις κατὰ τὸν ΘΟΥΚ. III, 102 ἦτο ποτε αἰολικὴ, κατὰ τὴν δι' αὐτῆς διέλευσιν καὶ σχετικὴν παραμονὴν αὐτῶν ἐν Αἰτωλίᾳ. Τὸ δὲ ἕτερον τμήμα τῶν Δωριέων,

ἡ ἀνατολικὴ πτέρυξ, οἱ Ὑλλεῖς, ἔκαμαν χρῆσιν τῆς ἀνατολικῆς ὁδοῦ εἰσβολῆς, τὴν ὁποίαν μνημονεύει ὁ Ἡρόδοτος. Τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῶν Δωριέων, οἵτινες ἐκαλοῦντο Δυμᾶνες, ἀρχικὴ οἴκησις ἦτο ἡ Ἡπειρος, ὅπως δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς καταλήξεως -ἄνες, ἥτις εἶναι τόσον συνηθὴ ἐν Ἡπειρῷ καὶ τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι (αὐτ. σελ. 156/7). Πρβλ. καὶ TREIDLER, Epir. Völker, σ. 118. Ἡ δωρικὴ μάλιστα διάλεκτος, ὑπομνησκει ὁ Hammond, χωρίζεται, ὡς καὶ οἱ Δωρικοὶ λαοί, εἰς δύο μέρη, τὴν βορειοδυτικὴν, καλύπτουσαν τὴν Ἡλίδα καὶ Αἰτωλίαν, καὶ τὴν κυρίως δωρικὴν, περιλαμβάνουσαν τὴν Λακωνίαν, Ἀργολίδα, Κορινθίαν καὶ Μεγαρίδα.

3 NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 15 καὶ 16.

4 NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 49, ἐνφ. κατὰ τὸν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ III, 14, 17 ἦτο πόλις τῆς Χαονίας.

5 Βλ. SGDI, 1336.

6 Παρὰ ΣΤΡΑΒ. VII, 7, 5 σ. 323 καὶ 7, 7 σ. 326.

πολλοὶ νὰ συμπληρώσουν ματαιῶς¹, διότι ὁ Θεόπομπος κατονομάζει μόνον τὰ μεγάλα φῦλα, οὐχὶ δὲ τὰ μικρότερα, τὰ ὁποῖα ἦσαν τμήματα τῶν μεγαλυτέρων καὶ τῶν ὁποίων μόνον ὀλίγα δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς συναποτελοῦντα τὰ μεγάλα, οὐχὶ πάντοτε ὅμως μὲ ἀσφάλειαν, διότι διάφοροι λόγοι ἐπηρέασαν τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν εἰς τινὰ τῶν μεγάλων καὶ διὴ ἀναλόγως τῆς καθ' ὠρισμένον χρόνον σπουδαιότητος τούτων τῶν τελευταίων καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐπικῶν ποιητῶν². Ὅπωςδὴποτε περὶ τὰ ἐξήκοντα καὶ πλέον ὑπολογίζω τὰ γνωστὰ μέχρι σήμερον γενόμενα φυλετικὰ ὀνόματα τῶν Ἡπειρωτῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δηλοῦν τὸν κάτοικον πόλεως τινος, ὡς Δωδωναῖοι, Χέραδροι, Ἐλεαῖοι ἢ χώρας ὡς Κασσωπαῖοι, Κεστρινοί, Παραυαῖοι κτλ.

Ἄλλὰ καὶ μὲ νέα κύρια ὀνόματα προσώπων πλουτίζει τὴν ἠπειρωτικὴν διάλεκτον ἢ παροῦσα ἐπιγραφή: στίχ. 7. *Εἰδύμματος* πρβλ. ἀνάλογον *Εὐρύμματος* ἐκ Δωδώνης³, *Τυρίμματος*, ὁ φιλοξενήσας τὸν Ὀδυσσεῆ μεταβαίνοντα εἰς Δωδώνην «χρηστηρίων τινῶν ἔνεκα»⁴, *Ἐχέμματος* (Θεσσαλός), *Κερδίμματος* (Θεσσαλός;), BECHTEL-FICK, Gr. Personennamen' σ. 19. Στίχ. 9 *Ἀμφικύριος*, στίχ. 10 *Ἀνδροκάδης*, πρβλ. *Ἀνδροκάδης* Κρηῆς Λύττιος, Ath. Mitth. 15, 311 N° 26, στίχ. 12 *Λαφύργας*, στίχ. 15 *Σάβων*, στίχ. 16 *Ἀγέλαος* καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Ἡπείρῳ⁵, στίχ. 17 *Θοῖνος* γνωστὸς Ἀθηναῖος Ἀγκυλῆθεν RAPE-BENSELER, στίχ. 17 *Κάρτομος*, στίχ. 18 *Δαμοίτας* ΘΕΟΚΡ. 6, 1, στίχ. 19, SGDI, 1352, 10, *Δαυτίου* πρβλ. *Φώινος* ΘΟΥΚ. II, 80 καὶ πόλις Δαυτία ἐν Ἀρκαδίᾳ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

1 TREIDLER, ἔ.ἀ. σ. 121-122. J. SCHMIDT, RE 36, 1415, συμπληρώνουσα μὲ ἄλλα ὀνόματα.

2 NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 48-50.

3 Ἡπειρωτ. Χρονικά, ἐνθ' ἄν. σ. 248 καὶ 250.

4 NILSSON, ἔ.ἀ. σ. 20.

5 Φ. ΠΕΤΣΑΣ, ΑΕ 1950-51 σ. 44 ἐξ.